

Кристесіашвілі М.М.

магістрант

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ГЕНЕЗА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМОДЯН УКРАЇНИ

Сучасна система соціального захисту громадян України знаходиться в стані становлення и тому є особливо актуальною. Не можна не зазначити, що даний напрям не досліджувався фахівцями-правниками. Історичні аспекти виникнення та розвитку соціального захисту досліджували такі вчені, як Лібанова Е.М., Болотна Н. Б. Трансформацію ролі держави у забезпеченні добробуту громадян відображено у працях Іванової О. Л., Макарова О.В., Злупко С. М., Радецький І. І., які також у своїх дослідженнях приділяли увагу дослідженню теоретичних засад та історичним витокам соціального захисту населення.

На території України процес формування та розвитку системи соціального захисту розпочався ще у II сторіччі до н.е., коли на українських землях проживали племена Сарматів. Зауважемо також, що Україна тривалий час перебувала у складі різних держав. Перші закони для захисту промислових робітників були застосовані в українських землях під Австрією в 1854 році, але тільки в гірничій промисловості. Під Польщею законом 1924 року поширено австрійське страхування від нещасних випадків і на ті українські землі під Польщею, що до 1914 належали до Російської Імперії. На українських землях під Румунією було чинне румунське соціальне законодавство з 1912 року. Лише 1933 року в Україні було видано уніфікаційний закон про соціальне забезпечення. Найпрогресивнішим було соціальне законодавство в Чехословаччині. На Закарпатті до 1924 був чинний угорський закон 1907 року про обов'язкове страхування робітників від хвороби, інвалідності й на старість. Отже в усіх цих державах, крім обов'язкового соціального забезпечення, існувало також необов'язкове забезпечення різних родів порядком угод з приватними товариствами. Обов'язкове соціальне забезпечення ґрунтувалося на співдії застрахованих робітників і службовців у вигляді сплачування внесків визначеного законом розміру. У деяких випадках ці внески сплачували роботодавці (при страхуванні від хвороби і від нещасних випадків на роботі). У створенні фондів безробіття брала участь також держава бюджетними дотаціями [3].

"Радянський" етап розвитку соціального забезпечення розпочався у 1917 році з Великої Жовтневої Революції. У листопаді опубліковано "Урядове повідомлення про соціальне страхування", після чого видано низку декретів про повне соціальне страхування як найманих робітників, так і малозабезпечених верств міського та сільського населення (СУ РСФСР ст. 17). Прийняте у 1918 р. Положення про соціальне забезпечення трудящих стосувалось матеріального забезпечення тимчасово непрацездатних, безробітних, інвалідів, допомоги по вагітності і пологах, у зв'язку з народженням дитини, на поховання, медичної допомоги тощо. Держава перебрала на себе зобов'язання щодо фінансування соціального забезпечення (крім

приватних роботодавців) у 1919 р., а у 1921 р. державне соціальне забезпечення здійснювалось вже за рахунок внесків роботодавців (підприємств). Система соціального захисту У СРСР гарантувала мінімальну заробітну плату, мінімальну пенсію, норми споживання в інтернатах для дітей і дорослих. Держава брала на себе повну адміністративну і фінансову відповідальність за виплатами соціального страхування, що робило працівника пасивним учасником системи соціального захисту. Система пільг охоплює все населення держави, а не вразливі верстви, в той же час виділяються привілейовані категорії[3].

Таким чином соціальна підтримка обходилася УРСР дуже дорого і врешті-решт виявилася їй просто не по кишені. Бажання дбати про всіх і кожного, незалежно від рівня забезпеченості, прискорило фінансове банкрутство уряду. Контроль над цінами призвів до небаченого дефіциту, а продовольчі субсидії – до жорсткої інфляції. Надмірна щедрість радянської "загальної" системи соціального забезпечення призвела до прямо протилежних результатів в порівнянні з первісним задумом. Система соціального захисту у країнах колишнього СРСР була спрямована на надання допомоги та послуг людям похилого віку, інвалідам та сім'ям з дітьми. Ця система була побудована за принципом "страхування без внесків". Фінансові ресурси формувались за рахунок платежів підприємств і коштів державного бюджету.

В 1991 р. Україна здобула свою незалежність, але необхідно констатувати, що до 1996 р. діяло радянське законодавство.

Оскільки процес розвитку системи соціального захисту є динамічним, останнім часом з'явились декілька напрямів та нововведень:

- реформа системи пенсійного забезпечення, спрямована на заміну діючої системи на сучасну страхову трирівневу, почала здійснюватись у 2004 році [5]. Метою здійснення цієї реформи є підвищення рівня доходів пенсіонерів, забезпечення зв'язку між розмірами пенсійних виплат та внесків, зміна балансу економічних і соціальних інтересів у державі, заохочення працівників до тривалого трудоактивного періоду та легалізації заробітної плати, стимулювання здійснення заощаджень застрахованими особами, диверсифікація джерел фінансування пенсії (загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, обов'язкові та добровільні заощадження).

- введення адресної допомоги, страхової медицини.

- розширення контингенту пільговиків знецінило ідею надання державних соціальних гарантій учасникам бойових дій та інвалідам Великої Вітчизняної війни, ліквідаторам наслідків Чорнобильської катастрофи [5].

Разом із тим, сучасна система соціального забезпечення має певні вади:

- 1) не вдається суттєво знизити бідність;
- 2) система соціального забезпечення на сьогодні не має можливості визначити, який саме обсяг соціальної допомоги отримав кожен громадянин чи соціальна група;
- 3) включення у групу пільговиків тих категорій населення, які внаслідок свого матеріального становища використовують пільги як привілеї.

Внаслідок неможливості оцінити сукупний рівень допомоги, окремі громадяни можуть отримувати більшу вигоду за рахунок суміщення різних видів виплат, таким чином виникають певні маніпуляції і, як наслідок, дисбаланс між різними категоріями пільговиків.

Як висновок, слід зазначити, процес формування системи соціального

захисту на території України триває дуже довго, але не можна стверджувати, що вона сформувалась остаточно. Дослідження вітчизняного та світового досвіду формування систем соціального захисту доводить, що ця система є динамічною та потребує постійного вдосконалення залежно від впливу різних макроекономічних умов.

Література:

1. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення в Україні. – К.: Атіка, 2006. – 380 с.
2. Злупко С.М., Радецький І.І. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І Франка, 2001. – 192 с.
3. Стопчак А.Ю.: Історичні аспекти виникнення та еволюції соціального захисту населення в Україні http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_1_1/060-064.pdf
4. Иванова Р.И. Социальное обеспечение в государственно организованном обществе: генезис, развитие и функционирование (правовой аспект): Автореф. дис. доктора юрид. наук. – М., 1987. – 20 с.
5. Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики України // <http://www.mlsp.gov.ua>